

A GYERMEKNYELVRŐL.

(Felolvasatott az 1870. december 21-én tartott szakgyűlésen.)

Jókai „A magyar nép adomái“-féle gyűjteményében a többi közt „a gyermekek nyelv“-ről is mesél egy humorteljes kis történetet. Egy németből magyarrá lett pesti házi-úr valóságos tiszaháti dajkát hozatott gyermekeinek, s rábízta, hogy mindig magyarul beszéljen velök. Egy napon írószobájába hozatja legkisebb fiát, és szóba áll vele. Beszél a gyerek: *mama, pápi, kuszkus, bibi, hámhám, dada, táttá, csecse, tyutyu, nene, tütü, zsizsi, bábó, pacipaci, düdű, süsü*, mind meg annyi érthetlenség olyannak, ki nyelvmester és Ballagi zsebszótára segítségével tanulta meg a nyelvet. Bámul is az apa, szemére veti a dajkának, hogy ő bizony cigányul s nem magyarul tanítja fiát, vagy pedig nagyon rosszul ejteti vele a szókat, s hogy miért nem beszél a gyerekekkel is úgy mint igazi emberrel. „Én istenem — feleli a dajka — hiszen nem érti meg máskép. Ha már olyan okos ember volna, mint édes papája, nem úgy beszélneék hozzá, de ha gyerek, csak gyereknyelven kell vele beszélni.“

„Gyereknyelv, micsoda gyereknyelv? én nem tudok semmi gyereknyelvről.“

„Elhiszem biz azt, mert tens uram német gyerek volt.“

Hogy végzőgik e kómikus jelenet, hadd olvassák tisztelt Hallgatóim magánál Jókainál. Bizonyosan jóízűt fognak rajta nevetni.

A mi e kis történetben oly kedves mulatságra szolgál, azt az egyszer komolyan akarjuk szemügyre venni. Szerencsém lesz ugyanis olyast előadnom, mi a gyermeknyelv tudományos fontosságát illeti. Igaz ugyan, hogy a tudomány eddigelé is nem egy ízben nyilatkozott e figyelemre méltó tárgyról; de korántse kutatta méltó tüzetességgel, úgy hogy a gyermeknyelv még mindig a tudomány körén kívül áll.

A mi a gyermeknyelv tudományos kutatásának elhanyagolását eddig leginkább okozta, az hogy rendesen nem tekintik egyébnek, mint dajkatalálmánynak, mely a valódi nyelvet a kisdéd ajkára idomítja, szóval romlott nyelvfélének.

Az Akadémiai Nagy Szótár azt tartja, hogy „a gyermekszókat nem a kisdédek csinálják, hanem anyjok és dajkájok szoktatja őket azokra, tehát azok szintén az általános nyelvbirodalomba tartoznak — s nyelvészeti tekintetben is érdekes anyagokat szolgáltatnak.“ Elismeri tehát, hogy a gyermeknyelv tudományos érdekekkel bír; de minthogy szerinte a kisdédnek semmi része benne, hanem készen

kapja, s csak úgy megtanúlja, a gyermeknyelvet tökéletesen félre- ismeri s éppen azáltal érdekét is tetemesen csökkenti.

A gyermeknyelvnek a kised az alkotója. Ő szolgáltatja az első hanganyagot; hangjai bizonyos egymásutánban keletkeznek; öntudatlanul s minden utánzás nélkül teremnek ajkán az első szógyökök; első szavai és kitételei sajátságos törvények szerint idomúlnak. S ez meg van minden eddig ismert gyermeknyelvben. A mama és dajka csak ellesi a kisedtől, s a mit ezek tesznek hozzá, csak utánzás, csak hű követése azon törvényeknek, melyeket a kised öntudatlanul kinyilatkoztatott. Ily módon segítetik a gyermeknyelv fejlődését, és pedig oly irányban, mely lassanként a megtanulandó valódi nyelvre vezet. A mama- s dajkanyelv tehát nem egyéb mint közvetítő, mely a gyermeknyelv s a felnőttek nyelve közti ürt át- hidalja s pedig akép, hogy a felnőttek nyelvét a gyermeknyelv törvényei szerint idomítja s ily módon a kised ajkára szabja.

Szerintem a gyermeknyelvnek három stádiuma van. Az első az, mit a kised a mama- és dajkanyelvnek alapul szolgáltat; a második stádium, melyet a kised a mama és dajka segítségével halad, végre a harmadik, melyben az úgynevezett anyanyelv a gyermeknyelvbéli formatiót lassanként leveti s csak annyit tart meg a gyermekiességből, mennyi még a felnőttek nyelvében is olykor előfordúl.

Ennek tudományos megvívázása s rendszeres földolgozása föl- lötte fontos; a többi közt azért is, mert a mint már a „A nyelvészet mint természettudomány“ czimű előadásomban megjegyeztem, én azon meggyőződésben vagyok, hogy a gyermeknyelv azon vizsgál- andó objectum, melyről a nyelv eredetéről biztos következtetést vonhatunk. Kinyilatkoztattam abbeli nézetemet, hogy valamint az embryo-gyermek az emberfaj fossilis képviselőinek eleven miniatüre- képe: szintúgy a gyermeknyelv is, értem legelső fejlődését, okvetlen analog az egész nyelv keletkezéséhez.

Jogosnak tartottam és tartom ezúttal is e következtetést, meny- nyiben a nyelvnek materialis bazisát elismerem, s e materiális bazis bizonyosan szintén oly fokozatosan fejlődik a kisedben, mint az embryo egyátalában.

A nyelv legegyszerűbb elemei a hangok, a hangok egyesülé- séből származik a szó, a szók egyesüléséből származik a mondat. Eszerint minden tudományos nyelvtannak három alaprésze van, úgy mint hangtan, szótan, mondat. Ha a gyermeknyelvet tudományo- san akarjuk tárgyalni, azt is e három szempontból kell tennünk.

Ezennel úgy hiszem eleget teszek, ha tisztelt Hallgatóimat a kutatás eddigi eredményeivel megismertetem, s röviden oly dolgokra

figyelmeztetem a tudományt, melyek a gyermeknyelvre való tüzetes ügyelést jogos követelménynek tűntethetik föl.

A gyermeknyelv *hangtana* azt fogja vizsgálni, mily rendben keletkeznek a gyermekhangok egymás után. Egy igen fontos physiologiai kérdés, melylyel eddig tüzetesen senki se foglalkozott. A mit a physiologusok mondanak, csak annyi, hogy a gyermek első mássalhangzói az ajakhangok. Brücke szerint „a Schliessungs und Resonanzlaute“ úgy mint b, m, p. Tanúsítja az, hogy a szülők nevei, a gyermeknyelv első szavai minden nyelvben ezeket a mássalhangzókat mutatják. Hyrtl annyit mond az ő bonctanában, hogy az ajak „önkéntes“ (animalische) izmai azok, melyeket a született gyermek először tanul (t. i. a szopással) czélszerűen használni, s hogy az első mássalhangzók, melyeket a kisdéd szája ejt, ajakhangok. Már Varro mondja: *primum infantes matrem mammam patrem vero papam vocare discunt.*

Sigismund már többet észlelt s az abbeli eredményt azt mutatja, hogy legkorábban ejti a gyermek az *á-t*, *c-t* s az után *ej-t* és *o-t*, legkésőbb a tiszta *i-t*, legkorábban sikerül a mássalhangzók közül *b* és *m*, *n*, *d* és *sz*; valamivel nehezebben a *g* és *w*, több bajt okoz *f*, *h*, és *k*, legkésőbbre sikerül *l*, *s* és *r*.

Egy másik buvár t. i. Löblich következő eredményhez jutott: Mindenek előtt ejti a gyermek az *a-t*, *e-t*, *u-t*, hozzá az *m-t*, *b-t*, *p-t* sat., később oda sorozza az *a*, *e* és *u*-hoz az *o-t* és *i-t*, a mássalhangzókhoz a *v-t*, megtanulja a *d-t* és *t-t*, aztán az *l-t* és *n-t*, mely *d*-vel könnyen egyesül, arra rá az *f-t*, *h-t*, *g-t* és *k-t*, hol *g* *h*-val, *d* *t*-vel gyakran összetévesztetik. Még később sikerül *sz* és *r* végre *ch* s a hangcserék (Umlaute) valamint a kettős-mássalhangzók, noha különböző kisdedeknél e sorozatban különbségek fordulnak elő.

Ennyi az egész, mit a gyermekhangok egymásutánjáról eddig elé tapasztaltak. Első pillanatra is meglátszik, hogy e kérdés koránt sincs eldöntve; sőt a kutatásnak újból kell kezdődnie s kellő tüzetességgel járnia. Ez nézetem szerint legczélszerűbben történhetik meg *bölcsődékben*, *lelenczházakban*, hol bő alkalma nyílik az orvosnak e nyelvfejlődési menetet szemmel tartania. Magam csak azt a megjegyzést akarom itt ismételni, melyet már első előadásomban tettem, hogy t. i. a gyermek nem azokat a hangokat ejti *legelőször*, a melyeket hall, hanem melyek physiologiailag legkönnyebbek, s e tekintetben is megegyez a gyermeknyelv a nyelv eredetével egyáltalában. Minél complicáltabb vagy gyakorlatlanabb tevékenységet igényel beszéd szervüktől a hang, annál később mutatkozik a nyelv fejlődésében is. A hangok chronologiai rendje a gyermeknyelvben

is olyanforma, mint az ősnyelv hangjainak egymásutánja. Az *á* az ekkorban az általánosan uralgó hang; szintűgy tapasztaljuk a kisedeknél is.

Dadosság (Dentalismus).

Vannak hangváltások, melyekkel a gyermeknyelvben is találkozunk. Így például a gyermek olykor, nevezetesen fogzás idején, a gutturalis szót dentalisan szokta ejteni, s a magyar nyelv igen jellemzően nevezi a gyermekbeszédet a többi közt *gagyogás* és *dadogás*-nak; szorosán véve az első a gutturalis, a másik a dentalis ejtést jellegzi. A nyelvben e tüneményt *dentalismus*-nak magyarul *dadosságnak* hívjuk. Első előadásomban a *dörgés* szót hoztam föl például, melynek *d*-jéről azt következtettem, hogy *g*-ből lett *s* ime, a mi akkor sejtelem volt, azt most már bizonyossággal is állíthatom. A Nádor-codex ugyanis a mennydörgőt egyenesen *mennygörgőnek* mondja.

Mennyire uralkodó ezen a gyermeknyelvben oly gyakori hangcsere a mi nyelvünkben is, azt eddigi nyelvészetünk észre se vette. Pedig tömérdek elvitázhatlan nyomára akadunk.

A hely nem engedi, hogy azoknak egész gyűjteményét közöljem, azért csakis a következő példákra szorítkozom:

guvad és duvad (Vadrózsák, I. 500 lap.) — kák és tát (Vadr. I. 504. lap.) — köp és töp (Vadr. I. lap. Nyelvt. Közl. II. 340.) — köpörödik és töpörödik (Vadr. I. 506. l.) — kurkál és turkál (Tájszótár.) — kornyikál és tornyikol (Baróti, Kisd. szót. 82. l.) — kövér és tövér (Erdélyi, Népd. II. 416. l.) — kápázkodni és tápázkodni (Pesten úgy, így Biharm.) — göndör és döndör (Vadr.) — gömböc és dömböc (Vadr.) — kotorász és totorász (N.-szótár.) — garaszol és doraszol (gätet, reutet Vadr.) — garanacs és daranacs (görönacs, Vadr.) — irtatlan és irdatlan (Arany, Buda halála 248. l.) — angalit és andalit (Tájsz.) — gorgon és gordon (Csokonainál.) — bognár és bodnár (Wagner-ból) — vergődik és verdődik (Kisd. szót. 90 l.) — Szakmár és Szatmár — nderkedni és ingerkedni — magas és madas (Pestm.) — bögre és bödre (Nagyvárad.) *küsdeg* és *kised* (Vadr.) — pamuk és pamut — esmég és ismét — sög és söt — vig és vid — pánk és pánt (Tájsz.) — honnég és honnét — innég és innét — pedég és penét — bozók és bozót (Jerney, Nyelvkincsek 19 lap.) — csög és csöd (Kisd. szót. 33 l.) sat.

E hangtani tünemény tehát nem egyedül a gyermeknyelvé. Meg van még a rokon nyelvekben is nevezetesen a finnben. A görög nyelvből már régebben ismerik. Tekintélyes bűvárok szerint ta-

lálkozik itt-ott a franczia és agol nyelvben is. Legérdekesebb e tekintetben a Szandwich-sziget lakók nyelve, hol a *k* és *t* úgy elmosódik egymásba, hogy idegen embernek lehetetlen megmondania, vajjon torokhangot vagy foghangot hallott-e. Physiologiailag azt az egybezavarást csak gyöngé articulatióknak lehet tulajdonítani, mikor a nyelv ügyetlenül éppen a *k* és *t* helyei között üti meg a szájpadrást, s így hol inkább dentalis, hol inkább palatalis zörejrejt okoz.

E hangtani tünemény felmutatása után, nézzünk egy más kijétsési sajátságot, mely minden gyermeknyelvben meg van s annyiban nagyon érdekes, hogy a nyomait az igazi nyelvben is találjuk.

Fonák-ejtés.

Értem azt, mikor a szót vagy annak egy részét a gyermek physiologiai oknál fogva visszafelé ejti. Ily *fonák-ejtés*, ha a kised például *karperecz* helyett *kajapecz*-et, *vadgalamb* helyett *vadladamb*-ot, *menyecske* helyett *nemecské*-t, *Gyulabácsi* helyett *Gyubalácsi*-t mond. Mennyire érdekel látnunk, hogy a gyermekies ejtés a felnőttek nyelvében is, nevezetesen a magyarban gyakori tünemény; s olykor megesis, hogy a szó fonák alakja az eredeti alakot egészen kiszorítja a használatból.

Fonákéjtést látunk egy magyar inasnak következő szavaiban; A tekintetes úr tiszteli a tekintetes urat és szivesen látja *kis vékára* (kis kávára) vagy *kocsiládára* (csokoládéra). Komolyan tekintve a dolgot, azt találjuk, hogy a mit ez az adoma tréfa kedvéért mutat, azt nyelvünk számos példában tünteti föl.

böncsölget = csömbölget (Vadr. Szót.) — corhol = hurcol (Vadr.) — lezsel = lebzsel (Vadr.) — guba = buga (Vadr.) — iszkitel = eszkétel = ösztökél (Vadr.) — tepsed = tesped (Vadr.) — *vilója* = viola (Vadr. I. 95. lap.) — feteke = fekete. — kalán = kanál. — bongostű = gombostű (Székely.) — makverő = vakmerő. — evelen = eleven (Székely.) — gyalanáris = generális (Székely.) — lejen = jelen (Tájsz.) — okolmász = kalamász (Tájsz.) — tebnak = tegnap (Bodrogköz.) — torhadt = rothadt (Székely.) — rözsög = sörög péld. a nép (Dunaföldvár.) — palatincsa = palacsinta (Székely, a latin *placenta*-ból.) — petertyű = tepertyű. — térbetül = térdepül. — egyelít = elegyít, ögyeledni = elegyedni (Corp. Gram. 307. lap.) — gyaporít = gyarapít (Moln Alb.) gyaporodom = gyarapodom (Moln. Alb.) — boncz = czomb (péld. ludboncz. Baranya, Torna, Hevesm. V. ö. czobók. Kisd. szót. 86. l.) — lendek = lednek. — csög = göcs (Kisd. szót. 83. l.) — pök = köp. — rög =

gör-öngy. — konta = csonka. — csont = konc. — duhna = dunha (Moln. Alb.) — kohnya = konyha (Kuchen, coquina. Moln. A.) — ehnye = enyhe, megehnyejt (Nad. cod.) ehnyületlen (Érs. cod. 224. a.) — tereh = teher, v. ö. terh-es, tereh-vel (Corp. Gramm. 288.) — kelyeh (Kelch) = kehely. — peleh = pehely, vehem v. ö. vemh-es. — facsar = csavar. — fecseg = cseveg. — koloncz = czolonk (Debr. cod. 615.) — malozsa = mazsola (mozsora) — somolyog = mosolyog, — takrócz = kátrócz (ketrecz Magy. Nyelvészet V. 87. 1.) — galyavér = gavallér (Tájsz.) — lasponya = naspolya. — terény = tenyér. — zsurmolka = morzsolka (Pápa vidékén.) — karamít = kanyarít sat.

E nyelvi tünemény, melyre úgyhiszem nem érdektelen példagyűjteménnyel szolgáltam, oly kérdést vet föl, melynek megfejtését a physiologiával járó psychológiától kell várunk. Hogy eddig se került ki figyelmét, mutatja Wundt, Psychologie 41—42. lap.

Ezek után áttérek arra, mi a nyelv morphologiai életében, t. i. ha nem fogalom-, nem a gondolatbeli tartalmát, hanem csak külső alakbeli fejlődését tekintjük, egyik leghatalmasabb tényezőül szerepel, az *analogiára* az úgynevezett *hasonyszerűségre*.

Analogia.

Ha végig nézzük valamely nyelvnek szóanyagát, azt *találjuk*, hogy a szók nem mind különböző alakúak, hanem van néhány *mintá*, néhány *typus*, mely szerint az összes szók képződtek és képződnek. Igy például *hal-ász* és *juh-ász* egyenlő formatió. Ezeknek mintájára készült újabb időben a *szobrász* és több *ász-ész* végzetű szó. Amit e tekintetben a nyelvújítás mesterségesen mivel, azt a nyelv a maga természetes növekedésében ösztönszerűleg gyakorolja. A hol a nyelv valami hasonlóságot érez, kifejezései hasonyszerű módon készülnek. E törekvés meg van a gondolatok formatiójában, meg van az egyes szók alkatában, meg van még a hangzás színezetében is. Az analogia ama törvény, mely az idegen szók meghonosítását is eldönti. Minden nyelvnek meg van a maga *tulajdon szabása* a mondatformákban szótípus, mint az egyes szókban. Az idegen szó csak úgy honosulhat meg ha e szabásnak meghódol. Csak egy példát említek: *kormány*-féle szavunk görög eredetű: görögből átszarmazott a latinba, franciába, s a többi közt a magyarba is; de ha most vissza akarnók adni megint ahonnan vettük, úgy a mint most van, semmiféle más nyelv nem ismerné el többé magáénak. Se görög, se latin se francia, hanem csak olyan hangzású, mint akármely tősgyökeres magyar szó.

Ez a tényező tehát az, mely a gyermeknyelv alakulásában is szerepel s pedig annyira, hogy a gyermeknyelv architektonikájának első alapját képezi.

Hadd álljon egy pár fölvilágosító példa. Kis lánykától hallottam alkotni azt, hogy *menyasszonyság*, mire az *asszonyság*-féle szó szolgált okul. A kiseded, ki sokszor hallja e kedves kérdést: „Szereted-e a mamát?“, ha viszont ő kérdez, s az *engemet*-féle alakot már ismeri, soká nem mondja azt, hogy szeretsz-e engemet, hanem szereted-e engemet. Egy más kiseded a *tiéd?* kérdésre azt felelte *tiém*, mi egy igen szép példája az analogia befolyásának. Számталanszor tapasztaltam, hogy a gyermek *adott* helyett azt mondta hogy *adt*, ismervén az *adtam*-féle alakokat, s viszont *adottam*, a mikor az *adott*-féle volt emlékezetében; tovább *öntje*, *önti* helyett, *festje*, *festi* helyett, sőt *tanultatja*, *tanítja* helyett, a mely esetben a kis gyermek a *tanítás*-féle szót még nem ismerte, hanem igenis a *tanulni*-féléét, s már más példákból érezte a *tat*, *tet* képző szerepét. Végül ide iktatom a *kövekelni*-féle szót (kövezni helyett) mit Döbrentei kis gyermektől hallott 1828-ban, s mire nyilván a czövekelni-féle ige szolgált alapul.

A gyermeknyelv analogiai érzetének tulajdonítja Müller Miksa (Vorlesungen. Bearb. v. Böttger. I. 61. lap) azt a befolyást, melynél fogva a nyelvekből, akár birjanak irodalommal, akár nem az úgynevezett szabálytalan név- és igeragozás lassan-lassan kivész. A gyermek nyelve szabályosabb mint a miénk. Böttger ilyeseket idéz német kisededektől: güter, baldern, gekommt, gedenkt, ich fangte, gehete stb. s épen e nyelvtani igazság-érzet, ezen törekvés a nyelv hasonszerű fejlesztésére, távolította el a nyelvből a rendhagyó formákat, V. ö. backte, fragte, webte, a régibb alakokkal: buck, frug, wob.

A legérdekesebb, a mit ez alkalommal a gyermeknyelv sajátosságai közül kiemelek, minden esetre azon szóalkatási törvény, melyet a nyelvészet geminatio-nak vagy reduplicatio-nak, magyarul kettőzésnek, németül Doppelung-nak nevez.

Kettőzés (Geminatio).

Mielőtt azonban megmondanám, mit akarok rajta értetni, sziveskedjenek figyelmüket a különböző gyermeknyelvekből egybe gyűjtött következő szókra fordítani:

Magyarból: mama, mámmám (étel), papa, baba, babba, buba, bété, bibi, pepe, pipi, popo, kaka, tata, dada, tütü, táttá, tyutyu kutya), dűdű (sir), sűsű (sipka), csecse, csicsi, cziczi, csucu (hús),

csücsü-1, zsizi (tüz) bábó, pempő, kuszkus (fog), kuku (tojás), kukucs, kukucsál, hámhám, nene, nünü (sipocska), tutu, méregtutu, tente-tente, tentél, dudu, duduskál, buba-buba, bubája, bubikál, paczi-paczi, bubus, mumus.

Németből: Papa, mama, lala-pepe. tsche-tsche, veh-veh, wau-wau stb.

Tótból: Papa (étel), mama (mama) űaűa (nőne), dadám (bubál), őaűa (csecse), baba (bába, dada), bába (baba), bobo (bubus, mumus, ijesztő), pupa (baba) stb.

Horvátból: Mama, dada (mama), babajko, őaűa (tata), tata, beba, pupa (baba), kuku, lele (jaj-jaj) stb.

Franziából: Papa, mama, bobo, dada, dodo (faire dodo = duduskál). Loulou stb.

Olaszból: Babbo (papa), babbole (gyerekesség), poppa (csicsi, csec), poppatola (baba), cecino (csecse baba), tata (nőtestvér), tato (fitestvér), tattamella (német Plappermaul) stb.

Latinból: Papa v. papp (magy. papa), papa v. papp (papi v. pepe), papare (német pappen, m. papizni), babulus (m. csevegő), tata (m. tata), pupa (magy. baba), pupus, pupulus (német bubu) stb.

A gyermeknyelvhez vetjük még a nyelveknek azon ígeit, melyekkel a kised beszédjét jellemzik. A magyar azt mondja, hogy a kised *papog, gagyog, dadog, csacsog, petyeg, fecseg, cseveg, pelypeg*; ezen ígeknek megfelel a németben: *babbeln, babbern, bappeln, bappern, plappern, lallen, lullen*; a latinban: *balbutire, blaterare, babulus, lallare*; a görögben: *lalein, lalagein* stb.

Ha most a gyermeknyelvek idézett szavait, s ezen, a kised beszédjét jellemző ígeket vizsgáljuk, hármat tapasztalunk: 1) azt, hogy a gyermeknyelv a legegyszerűbb, legkönnyebb hangokat választja; 2) hogy kevés gyökszóval éri be, az egyeseket több fogalom kifejezésére használja, mely esetben úgy is segít magán, hogy az alapul szolgált gyökszó hangzását kissé módosítja. A 3) és légszembeszökőbb azon sajátosság, melyet fönnebb kettőzésnek nevezünk s mely abban áll, hogy a gyermek úgy alkotja szavait, hogy az egyszerű alapgyököt kettőzteti, vagyis képletileg beszélve, ha r = gyök, a gyermekszó alakja = rr .

E pontokban is megegyez a gyermeknyelv a valódi nyelv fejlődési menetével. A gyökök, melyekből a nyelv alakult, egytaguak; egytagu a kised első szava is. A gyökszó tulajdonsága a sokértelműség; szintűgy tapasztaljuk a kisednél, hogy pá stb. szócskával jóideig mindent kifejez, amit mondani akar. A latin *mamma* jelent *mamát, nagymamát* és *dadát*. Primitív nyelv, néha nagyon sok fogalmat halmoz egyetlen szóban össze. Például álljon itt a havajai

nyelvből az *aloha* szó. Ez szeretetet, barátságot, háladatosságot, jóakaratot, és tiszteletet jelent.

A mi a geminációt illeti, érdekes tudnunk, hogy a déli sziget lakói e gyermekies törvény szerint képezik szavaikat, s hogy a nyelvész a kettőzést mint egyik főtenyezőt látja a nyelv fejlődési életében. Kettőzés szülte a latin *bibo*-t (v. ö. magy. *tütü* gyermekszót) *mimicus*-t, *populus*-t, *cicindelát* stb. egyéb szolgálatot is tesz, így péld. a latin *dedi*-ben a múltnak fogalmát fejezi ki; a magyar *meg-megáll*-, *ki-ki*-, *már-már*-ban az ismétlés, gyakoriság, általánosság, nagyobb fok kifejezésére szolgál. Némely nyelv a többes számot egyenesen geminatio által képi, például a maláji nyelv: *pottong* csésze, *pottong-pottong* = csészék.

A geminatio egyik nevezetes tüneményét látjuk még a nyelvek úgy nevezett *ikeralakjaiban*, értem itt a *dibeg-dobog*, *dinom-dánom*, *libeg-lobog*-féléket, melyek oly jellemző sajátságát képezik nyelvünknek. Sok példát találni egybegyűjtve Ballagi, Példabeszédek XX—XXII. lap.

A német s román nyelvek geminációs példáira utal Mieck: *Die Kindheit der Sprache mit Rücksicht auf die Sprache der Kindheit* című értekezésében (Archiv v. Herrig, 1869. 298—312. lap), hol a kettőzésen kívül még az *i*, *a*, *(u)*-val képezett hangcsere s a kicsinyítő formák is mint a gyermeknyelv jellemző tüneményei vannak tárgyaltva. Az idő nem engedi, hogy még tovább fűzzem előadásomat, azért hogy a gyermeknyelv syntaxisából is példát említsek, csak arra a tapasztalatra figyelmeztetem t. Hallgatóimat, mit már első előadásomban tettem, hogy t. i. a gyermek eleinte 3 személyben beszél magáról, s hogy az indogerman ősnyelv hasonló mutat. A német *ich* visszavezetve eredeti alakjára, annyit jelent mint „aki szól.“

Vajha sikerült legyen annyit sejtetnem, hogy a gyermeknyelvben több rejlik, mint mennyit első tekintre gondolnánk.

PONORI THEWREWK EMIL.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.